

O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI XALQ TA‘LIMI VAZIRLIGI

**SAMARQAND VILOYATI XALQ TA‘LIMI XODIMLARINI QAYTA
TAYYORLASH VA ULARNING MALAKASINI OSHIRISH HUDUDiy
MARKAZI**

**BOSHLANG‘ICH SINIF O‘QUVCHILARIDA
KOGNITIV KOMPETENSIYANI SHAKLLANTIRISHDA
TA‘LIMiy O‘YINLARDAN FOYDALANISH**

(boshlang‘ich sinf o‘qituvchilari uchun uslubiy ko‘rsatma)

Samarqand – 2020

D.Jo'rayeva. Boshlang'ich sinf o'quvchilarida kognitiv kompetensiyani shakllantirishda ta'limiy o'yinlardan foydalanish. Boshlang'ich sinf o'qituvchilari uchun uslubiy ko'rsatma. SamVXTXQTUMOHM, 2020-yil, 24 bet.

Taqrizchilar:

X.Rabbanaqulov - Samarqand DU
Boshlang'ich ta'lim metodikasi kafedrası
dotsenti

T.Tolipova - Samarqand viloyati
XTXQTUMOHM Maktabgacha,
boshlang'ich va maxsus ta'lim kafedrası
o'qituvchisi

Biror kishi ulg'aygan va ilmiy vazifalar murakkablashgani sayin, ularni hal qilishda asosiy ko'nikmalar mavjud bo'lib, to'g'ri ishlashi juda muhimdir. Kuchli kognitiv ko'nikmalar yuqori akademik yutuqlarning garovidir. Ularsiz o'qish yoki o'qish bilan bog'liq muammolar bo'lgan odam o'z imkoniyatlaridan to'liq foydalana olmaydi. Agar bolangiz o'qish yoki o'qish qiyinchiliklariga duch kelsa, uning sababi bir yoki bir nechta asosiy kognitiv ko'nikmalarning rivojlanmaganligi bo'lishi mumkin. Mazkur uslubiy ko'rsatmada aynan mana shu muammoning yechimini olasiz.

Uslubiy ko'rsatma hududiy markaz Ilmiy kengashining 2020 yil 27-iyuldagi 6/3-5-sonli yig'ilish qarori bilan nashr etishga ruxsat berilgan.

KIRISH

Ko'pgina bolalar o'quv jarayonidan ko'ngli qoladilar, chunki buni amalga oshirish juda qiyin va buning hammasi aslida ma'lumotni qayta ishlash uchun zarur bo'lgan kognitiv ko'nikmalarga ega emasligidir. Ya'ni muvaffaqiyatli o'qishni ta'minlaydigan aniq asosiy ko'nikmalar. Maktabdagi qo'shimcha ish yuki, uy vazifasi yoki bu ko'nikmalarning yetishmasligiga alohida e'tibor ularning xafagarchiliklarini kuchaytiradi va o'qish muammolarini va yangi bilimlarni olishda qiyinchiliklarni yanada kuchaytiradi.

Ko'pgina maktablarda kognitiv qobiliyatlari past bo'lgan o'quvchilarga individual dars berish uchun yetarli pul yoki vaqt ajratilmaydi. Bundan tashqari, o'qituvchilar o'quv dasturlarini bunday bolalar uchun qo'llab-quvvatlash qiyin bo'lgan tezlikda o'qishlariga to'g'ri keladi. Ular tengdoshlaridan ortda qola olmaydilar va o'qish qiyinchiliklariga duch kelmoqdalar, borgan sari ortda qolmoqdalar va ko'pincha hayot uchun muammoga duch kelishmoqda.

Kognitiv o'rganish qobiliyatlarini rivojlantirish o'quv ma'lumotlarini ishlab chiqish uchun turli xil xotiralarni o'qitish bilan bir qatorda, ijodiy vazifalarni amalga oshirishda foydalanish jarayonida ushbu ma'lumotlar bilan aqliy harakatlar usullarini rivojlantirish bilan bog'liq. Agar bolada kognitiv funktsiyaning past darajasi bo'lsa. Bu shuni anglatadiki, ixtiyoriy e'tibor darajasi past, qisqa muddatli va uzoq muddatli xotira zaif, fikrlash jarayonlari yaxshi rivojlanmagan.

Xotirani, e'tiborni, fikrlashni rivojlantirishga hissa qo'shadigan darsni tashkil qilish usullari va usullari qanday?

1. Matnni o'qish va qayta o'qish, so'zlarni, iboralarni, she'rlarni yodlab olish - xotirani rivojlantirish uchun mashqlar;

2. Darsdagi muammoli vaziyatlar; muammoga yechim topish - fikrlashni rivojlantirish.

3) Ikkala vazifani birgalikda + maktab intizomi pa xotirani rivojlantiradi

Maktabda o'qitish jarayonida o'quvchi nafaqat ma'lum bir bilimga ega bo'ladi, balki ixtiyoriy va ixtiyoriy xotira darajasi bir necha bor ortadi, mantiqiy fikrlash shakllanadi va rivojlanadi, IQ qiymati esa deyarli 2 baravar oshadi. (G. Aizenk).

L.S. Vygotskiy har bir yosh bosqichi yetakchi faoliyat turiga ega va bu meros qilib olinadigan qobiliyat emas, balki ularning rivojlanishi mumkinligiga ishonadi.

Agar biz chet tilini o'qitish haqida gapiradigan bo'lsak, unda ko'pchilik talabalar tezkor va uzoq muddatli xotirada leksik ma'lumotlarni saqlamaydilar. Ular eshitish qobiliyatining sezgirlik darajasining past darajasiga ega. Lingvistik qobiliyatning bunday tarkibiy qismi rivojlanmaganligi so'zlarning tovushli tasvirini idrok etishni buzadi. Turli xil murakkablikdagi matnlarni iloji boricha tez-tez tinglash, videolarni tomosha qilish eshitish sezgirligini rivojlantirishga yordam beradi.

KOGNITIV – TUSHUNCHASIGA TA'RIF

"Kognitiv" so'zi - lotincha - bilim ma'nosini anglatadi.

Bilim (kognitiv) - "aqliy harakat yoki fikrlash, tajriba va his-tuyg'ular orqali bilim va tushunish jarayoni"ga ishora qiladi. E'tibor, bilim shakllanishi, xotira va ish xotirasi, hukm va baholash, fikrlash va "hisoblash", muammolarni hal qilish va qaror qabul qilish, tilni tushunish va ishlab chiqarish kabi intellektual funksiyalar va jarayonlarning ko'p jihatlarini qamrab oladi. Kognitiv jarayonlar mavjud bilimlardan foydalanadi va yangi bilimlarni yaratadi.

"Bilim" so'zi XV asrga kelib, "fikrlash va xabardorlik" degan ma'noni anglatadi. Bu atama cognosco fe'lidan, con ('C') va gnōscō ('know') birikmasidan olingan lotin ism cognitio ('Exam', 'Learning' yoki 'know') dan keladi. Ikkinchi yarmi, gnōscō, o'zi bilan bog'liq yunon fe'lidir, gi(g)nōsko (g (g)nissσkw, "bilaman" yoki "qabul qilaman").

"Kognitiv qobiliyat" tushunchasi nimani anglatadi? Kognitiv fikrlashning namoyon bo'lishi va uni bolada qanday rivojlantirish

kerak? Ushbu maqolada ushbu muhim masalalarni muhokama qilamiz va tahlil qilamiz.

Tug'ilgan kundan boshlab, bolaning bilim qobiliyatlari rivojlanishga muhtoj, bu ota-onalarning muhim vazifalaridan biri bo'lishi kerak. E'tiqod va munosabat erta yoshdan shakllanadi, oilaning vazifasi bolasiga haqiqatni buzmasdan haqiqatni ob'ektiv idrok etishga yordam berishdir. Shu sababli, ota-onalarning vazifasi juda muhimdir, ular kattalar uchun birinchi urug'larni o'z farzandlari haqida etarlicha tasavvur qilishadi.

BOLA RIVOJLANISHINING KOGNITIV BOSQICHLARI - O'RGANISH BOSQICHLARI

O'qish bosqichma-bosqich rivojlanib boradigan murakkab jarayondir. Bu tug'ilishda meros bo'lib o'tgan va genetik kodlangan tug'ma qobiliyatlarga tayanadi. Ammo ko'pchiligimiz genetik jihatdan aniqlangan eng yuqori samaradorlik bilan o'rganamiz. Shuning uchun o'qish va amaliyot o'rganish qobiliyatini yaxshilashga va ko'pchilik uchun samaradorlikni oshirishga yordam beradi.

Ta'lim olishimizning rivojlanishi hissiy va motorli ko'nikmalarni, so'ngra kognitiv ko'nikmalarni takomillashtirish bosqichlari orqali rivojlanadi va nihoyat, rasmiy ko'rsatmalarni o'rganish qobiliyatiga olib keladi. Har qanday bosqichda muvaffaqiyatsizliklar quyidagi qaram bosqichlarda muammolarga olib kelishi mumkin.

Maktablar, davlat dasturlari va maxsus ta'lim akademik yo'naltirishga qaratilgan (yakuniy bosqich). Afsuski, ular kamdan-kam bolalarning hammasi ham akademik ko'rsatmalar orqali berilgan ma'lumotlarni samarali qayta ishlash va tushunish uchun zarur bo'lgan rivojlangan bilim qobiliyatlariga ega emasligini tan olishmaydi. Tegishli kognitiv ko'nikmalarni rivojlantirmasdan, o'quv qo'llanmalari va repetitorlik bo'yicha batafsil ko'rsatmalar o'rganish qobiliyatining yaxshilanishiga olib kelmaydi va o'quvchini o'qishda yordam berish uchun qilingan barcha harakatlar behuda ketmoqda.

Kognitiv ko'nikmalar - kognitiv (kognitiv) qobiliyatlar biz olgan sezgi ma'lumotlarini qayta ishlashga imkon beradi. Ular bizning tahlil

qilish, baholash, ma'lumotlarni saqlash, tajribalarni eslab qolish, harakatlarni taqqoslash va belgilash qobiliyatimizni o'z ichiga oladi. Kognitiv ko'nikmalar qisman tug'ma bo'lsa ham, ularning aksariyati sotib olinadi. Agar ularning rivojlanishi tabiiy ravishda yuzaga kelmasa, bilim yetishmovchiligi shakllanadi, bu esa o'quv potentsialini pasaytiradi va maxsus va tegishli (tibbiy) aralashuvisiz tuzatish qiyin. Sensor va motor qobiliyatlari singari, kognitiv ko'nikmalar ham to'g'ri o'qitilishi bilan shakllantirilishi va takomillashtirilishi mumkin. Kognitiv sohadagi o'zgarishlar shikastlanish miyaning ma'lum bir qismiga zarar yetkazadigan holatlarda kuzatilishi mumkin.

Kognitiv fikrlash - miyaning kognitiv qobiliyatlari yuqori tartibli aqliy funktsiyalar: diqqat, gnos, idrok, nutq, praksis, aql. Fikrlash uch asosiy turga bo'lingan eng muhim bilim jarayonlaridan biridir:

- vizual-samarali (3 yoshgacha bo'lgan bolalarda ustunlik qiladi) - aniq muammolarni hal qilish, qo'l manipulyatsiyasi orqali ob'ektlarni bilish va tahlil qilish.

- vizual-majoziy - 4 yoshdan 7 yoshgacha shakllangan. Aqliy tasvirlar yordamida muammolarni hal qilish.

- mavhum - tasavvur qilish qiyin bo'lgan mavhum tushunchalar bilan ishlash.

Kognitiv rivojlanish - har qanday yoshda bilim qobiliyatini qanday rivojlantirish mumkin? Biror kishining normal rivojlanishi qiziqish, qiziquvchanlik va rivojlanish istagini anglatadi - bu tabiatga xosdir, shuning uchun uni saqlab qolish juda muhim va dunyo va uning atrofida sodir bo'layotgan narsalar doimiy qiziqish holatida. Tug'ilgan kundan boshlab, bolaning bilim (kognitiv) qobiliyatlari rivojlanishi zarur - bu ota-onalarning muhim vazifalaridan biriga aylanishi kerak.

Voyaga yetganlarning kognitiv rivojlanishi - kognitiv qobiliyatlarni yaxshilash har xil yoshlarda mumkin, va bu qiyin ish bo'lib ko'rinmasligi uchun ijodiy yondashuv yordamida to'g'ri murojaat qilishingiz kerak. O'zida tadqiqot ruhini ochib beradigan kishi dunyoqarashini, kayfiyatini yaxshilaydi va kognitiv qobiliyatlarni o'z ichiga olgan yuqori aqliy funktsiyalarning rivojlanishiga yordam

beradi. Miyaning samarali faoliyati uchun psixologlarning oddiy tavsiyalari:

- chap qo'lingiz bilan tishlarni cho'tkasi (chap qo'lingiz - o'ng qo'lingiz bilan);

- yangi marshrutni tanlash bo'yicha keyingi ishlar;

- jismoniy faoliyat versiyasini tanlang;

- chet tilini o'rganishni boshlang;

- krossvordlar, topishmoqlar, charadlar hal qilish;

- kuniga bir necha daqiqa ko'zingizni yumib oddiy narsalarni qiling;

- sezgi rivojlantirish;

- sog'lom ovqatlanish foydasiga arzimas ovqatdan voz keching.

Bolalarda kognitiv qobiliyatlarning rivojlanishi

Bolaligidanoq bilim qobiliyatini rivojlantirish juda muhimdir. Bolalar uchun o'quv o'yinchoqlarining zamonaviy tanlovi juda katta, ammo har bir uyda mavjud bo'lgan o'ylab topilgan vositalarni e'tiborsiz qoldirmaslik kerak. Yosh bolalarda kognitiv qobiliyat quyidagi yo'llar bilan rivojlanishi mumkin.

- don va tugmachalar bilan o'yinlar (kattalarning qat'iy nazorati ostida) - idishdan konteynerga quyish);

- bolalar bog'chalari va hazillar bilan turli xil barmoq o'yinlari ("sehrli-qarg'a", "barmog'ingizni barmog'ingiz");

- suv bilan o'yinlar (idishlarga quyish).

Asta-sekin, o'yinlar va harakatlar murakkablashadi va vosita ko'nikmalari va nutqni rivojlantirishga qaratilgan:

- rasm va rang berish;

- jumboqlarni, mozaikalarni tayyorlash;

- rasmning konturini kesish;

- qurilish;

- oyatlarni yodlash;

- o'qish va orqaga qaytarish;

- ikkita bir xil tasvirdagi farqlarni topish;

- hikoyalar yozish.

KOGNITIV RIVOJLANISH MASHQLARI

Kognitiv qobiliyatlarni o'rgatish, hatto qarilikda ham, uzoq umr va aniq ongning kalitidir. Miya tanadagi kabi mashqlarga muhtoj, kuniga miya faoliyati uchun 15-20 daqiqa vaqt sarflash juda muhim.

Kognitiv mashqlar rivojlanishga qaratilgan:

- tana sxemalari,
- kosmosdagi yo'nalishlar,
- kvaziprostansiya taqdimotlari,
- vizual, eshitish va kinestetik tushunchalar.

Sinxron chizma

U bir varaq qog'oz va 2 ta qalamni oladi. Bir vaqtning o'zida ikkala qo'lingiz bilan geometrik shakllarni chizish. Siz har bir qo'l uchun bir xil shakllardan boshlashingiz mumkin, keyin mashqni murakkablashtirasiz, masalan, chap qo'lingiz bilan kvadrat va o'ng qo'lingiz bilan uchburchak chizing. Mashq qilish miyaning ikkala yarim sharining ishini muvozanatlashtiradi, kognitiv qobiliyatlarni, vosita ko'nikmalarini rivojlantiradi.

So'zlar aksincha

Kun davomida bir necha bor, boshqa odamlardan eshitilgan so'zlarni eshitishga harakat qiling, o'zingizni boshqacha talaffuz qiling.

Hisoblash

Hisoblash kerak bo'lgan barcha narsalar og'zaki aqliy hisoblash orqali amalga oshirilishi muhimdir. Kalkulyatorni olib qo'ying.

Avtobiografiya

Jismoniy mashqlar uchun ikkita variant mavjud. Birinchisida, odam hozirgi paytdan boshlab eslab, yozishni boshlaydi va yildan-yilga erta bolaligiga qadar chuqurlashadi. Ikkinchi variantda - dastlab bolalik yillari tasvirlangan.

Jimlikni tinglang

(O'z faoliyatining o'zboshimchalik bilan tartibga solinishi, audial gnosisning rivojlanishi). Boshlang'ich pozitsiyasi orqa tomonda yotadi. Ko'zlaringizni yoping va derazadan tashqarida, keyin xonada, nafasingizda, yurak urishida tovushlarni tinglang.

Bo'sh joyni tashkil qilish

(Mekansal vakolatlarni shakllantirish). Boshlang'ich pozitsiyasi-yerga o'tirish. Bolalarga albom varag'iga rasmlarni qanday joylashtirish kerakligini ko'rsatish, chiziqlarni skanerlash kerak: yuqori chap burchakdan, chapdan o'ngga, yuqoridan pastgacha ishlashni boshlashingiz kerak. Ishning dastlabki bosqichlarida siz albom bargini chiziqlar va hujayralarga yoyishingiz mumkin, ko'zning yo'nalishi o'qlarini ko'rsatishingiz mumkin. Ish qafas yoki chiziq ichida amalga oshirilishi kerak.

Shovqinli qutilar

(Audio xotiraning shakllanishi). Boshlanish joyi-yerga o'tirish. O'qituvchi turli xil materiallar (qum, don, qog'oz kliplar, qog'oz to'playdi va boshqalar) bilan to'ldirilgan bir nechta bir xil qutilarni tayyorlashi kerak, bu esa sarsinti paytida turli xil shovqinlarni keltirib chiqaradi. Yopiq ko'zlari bo'lgan bolalar o'qituvchining silkitadigan qutilaridan birining shovqinini tinglashadi, keyin qutilarini kesib, shunga o'xshash narsalarni topishadi.

Yaxshilik kubogi

(Hissiy rivojlanish) O'qituvchi shunday deydi: "qulay o'tirib, ko'zingizni yuming. Sizning sevimli chashka oldida tasavvur qiling. Uni Mehribonlik bilan qirralar bilan to'ldiring. Boshqa birovning kosasini tasavvur qiling, u bo'sh. Unga bir chashka Mehribonlik tushiring. Yaqin atrofda yana bir bo'sh chashka bor. Kubokdan yaxshilikni bo'sh qoldiring. Afsuslanmang! Va endi kubokga qarang. U bo'sh, to'liqmi? Unga mehribonligingizni qo'shing.

"Mening qo'lim, qo'ling "

(Mekansal vakolatlarni shakllantirish). Bolalar juftlarga bo'linadi va bir-biriga yuzma-yuz o'tirib, birinchi navbatda, sherikning chap qo'lini, chap yelkasini, o'ng tizzasini va boshqalarni aniqlaydi.

Yarim sahna ko'rinishlarini shakllantirish

Boshlanish joyi-yerga o'tirish. O'qituvchi bolalar bilan "oldin", "keyin", "ilgari", "keyinroq", "o'rtasida" tushunchalarni ishlab chiqadi. U bolalarni kun, yil, haftaning kunlari, yilning oylari ketma-ketligini tuzishni taklif qiladi. Keyinchalik, o'q soatlarini terishda orientatsiya va vaqtni tahlil qilish qobiliyatlarini shakllantirishingiz mumkin.

Sovuq-issiq

O'qituvchi xonada obyektни yashiradi va keyin buyruqlar yordamida o'yinchini maqsadga yo'naltiradi. Buyruqlar bo'lishi mumkin: o'ng tomonga qadam, ikki qadam oldinga, uch chapga va hokazo. Agar bola kosmosda yaxshi yo'naltirilgan bo'lsa, reja tuzumidan foydalanishingiz mumkin.

Labirint

(mekansal g'oyalarni shakllantirish). Bola stullarni oldinga siljitish kerak: o'ngda, stulning chap tomonida, yuqorida, stulning tagida. Majburiy shart-uning mekansal harakatlarini baland ovozda gapirishdir.

Raqamni toping

(Taktil xotirani shakllantirish). Boshlanish joyi-yerga o'tirish. Bolalar o'z navbatida yopiq ko'zlari bilan turli sirt to'qimalariga ega bo'lgan bir qator raqamlarni his qilishadi: silliq, qo'pol, tikanli, silliq, mayin va boshqalar. Raqamlar soni asta-sekin oshirilishi kerak. Ishda birinchi navbatda bir qo'l, keyin ikkinchisi, ikkalasi ham ishtirok etadi.

Pose

(Taktill xotiraning shakllanishi). Yopiq ko'zlar bilan o'tirgan bolalar o'z navbatida har qanday pozitsiyani (murakkab versiya-ketma — ket 2-3 pozalar) beradi. Bola ularni his qilishi va eslab qolishi va keyin kerakli ketma-ketlikda takrorlanishi kerak.

"Harakat"

(Vosita xotirasini shakllantirish). O'qituvchi bolalarga bir nechta ketma-ket harakatlarni (raqs, gimnastika va boshqalarni) taklif qiladi. Bolalar ularni iloji boricha aniqroq va bir xil ketma-ketlikda takrorlashlari kerak.

"Ritm"

(Yerga o'tirish). O'qituvchi ritmni bir qo'l bilan urib, masalan, "2-2-3" (rivojlanish boshida vizual mustahkamlash beriladi — bolalar o'qituvchining qo'llarini ko'rishadi va rivojlanish jarayonida ular asta-sekin faqat eshitish in'ikosiga, ya'ni yopiq ko'zlarga o'tadilar). So'ngra bolalar (masalan, "2" — o'ng qo'li, "2" — chap qo'li, "3" — bir vaqtning o'zida ikki qo'li bilan) birga, bir vaqtning o'zida ikki qo'li bilan, o'ng, chap qo'li, bir vaqtning o'zida (paxta yoki old zarba) bir badiiy naqsh takrorlash uchun taklif etiladi. Mashqning birinchi qismini o'zlashtirganingizdan so'ng, bolalarga oyoqlaringiz bilan bir xil ritmik naqshni takrorlash taklif etiladi.

Xotira shakllanishi

Boshlanish joyi-yerga o'tirish. 20 soniya davomida bolalarga o'qituvchining qopqog'ini yopadigan stol ustidagi narsalarni eslab qolish talab qilinadi. Keyin bolalarga barcha narsalarni eslab qolish va ro'yxatga olish taklif etiladi. Jismoniy mashqlar murakkabligi - o'qituvchining o'zgarishi mumkin bo'lgan narsalarning tartibini eslab qolish.

Qo'shimcha so'z

(Nutq tovushining rivojlanishi). Boshlang'ich pozitsiyasi-yerga o'tirib, bolalarga so'zlarning qolgan qismiga mos kelmaydigan bir qator so'zlardan chiqarib tashlash taklif etiladi. Misol uchun, "oqsil, oqsil, oqartuvchi, oq" og'zaki qatorida "oqsil" so'zi chiqarib tashlanadi. Bolalar nima uchun bu so'zni chiqarib tashlaganini tushuntirishlari kerak.

Ahtapot

(Vizual va mekansal xotiraning shakllanishi). Bolalar xonaning perimetri atrofida (to'p yaqinidagi derazaning burchagida va hokazo) muayyan tarzda joylashtirilgan va ularning o'rnini eslab qolishadi. O'qituvchi musiqa qismini o'z ichiga oladi, uning davomida bolalar zalda erkin harakat qilishadi. Pauza vaqtida ular imkon qadar tezroq o'z joylariga qaytishlari kerak. Mashqning murakkabligi-bolalar soat yo'nalishi bo'yicha harakatlanayotganda oldinga bir pozitsiya olishlari kerak.

Shop

(Eshitish xotirasini rivojlantirish). Boshlanish joyi-yerga o'tirish. O'qituvchi bolalarga "do'konga borish" ni taklif qiladi va sotib olish kerak bo'lgan narsalarni ro'yxatini ko'rsatadi. Ob'ektlar soni asta-sekin birdan etti gacha oshirilishi kerak. Siz rollarni (sotuvchi, ona, bola) va do'konlarni ("sut", "o'yinchoqlar", "non" va boshqalarni) o'zgartirishingiz mumkin. "Sotuvchi" birinchi navbatda "xaridor" buyrug'ini tinglaydi, keyin "mahsulot"ni tanlaydi. "Qabul qiluvchilarni" tekshiradi va "mol" uyini olib yuradi, u erda "onam" sotib olishning to'g'riligini tekshiradi.

Taqiqlangan ovoz

(Nutq tovushining rivojlanishi). Boshlanish joyi-yerga o'tirish. O'qituvchi bolalarga ma'lum bir tovushni ishlatmasdan yoki uning qo'lini paxta bilan almashtirmasdan savolga javob berishni taklif

qiladi. Misol uchun, "m" ovozi chiqarib tashlanadi. Keyin savol: "o'rmonda qanday mevalar o'sadi?". Siz malina va qulupnay deyishingiz mumkin emas. Paxtadan foydalanib, savolga javob quyidagicha bo'ladi: "(paxta)-Alina, Ze-(paxta)-lyanika".

Baliq, qush, hayvon

(Eshitish xotirasi shakllanishi). Boshlanish joyi-yerga o'tirish. O'qituvchi har bir bolaga ishora qiladi va "baliq, qush, hayvon, baliq, qush, hayvon" deb aytadi. O'qituvchi to'xtagan o'yinchi tezda har qanday hayvonni chaqirishi kerak. Agar javob to'g'ri bo'lsa, o'qituvchi o'yinni davom ettiradi, agar javob noto'g'ri bo'lsa-bola o'yindan chiqib ketadi. O'yin turli xil variantlarda amalga oshirilishi mumkin.

Aksincha, so'zni ayting

(Nutq tovushining shakllanishi). Bolalar o'z navbatida o'qituvchi tomonidan taklifni oxirigacha aytishga taklif qilinadi. Qisqa so'zlar (mushuk, uy) bilan boshlash kerak, asta-sekin uzoqroq davom etadi.

Rangli vizualizatsiya

Boshlanish joyi-yerga o'tirish. Bolalar miyani tanlagan har qanday rang (qizil, ko'k, yashil) bilan "to'ldirish" taklif etiladi. Rangni toza va toza saqlashga e'tibor berish kerak. Siz ranglarning o'xshashligi yoki farqiga e'tibor qaratishingiz mumkin. Har bir rang uchun siz rangni tasavvur qilishga yordam beradigan tana vaznini tanlashingiz mumkin.

"Doira ichida ritm"

Bolalar yarim doira ichida o'tirishadi. O'qituvchi ba'zi ritmlarni himoya qiladi. Bolalar diqqat bilan tinglashadi va o'qituvchining buyrug'i bilan takrorlanadi (alohida yoki birgalikda). Ritm o'zlashtirilganda, bolalar jamoani oladi: "keling, bu ritmni quyidagi tarzda silkitaylik. Har bir inson o'z navbatida ma'lum bir ritmdan bir paxta uradi. Chapdan o'ngga. Ritm tugagach, keyingi davr qisqa pauzani kutadi va birinchi bo'lib boshlanadi. Paxta bilan kechikkan,

pauzaga dosh bera olmagan, ortiqcha paxta ishlab chiqargan-penalti nuqtasini oladi yoki o'yindan chetlatiladi". Muammoning murakkablashuvining mumkin bo'lgan usullari: ritmning uzayishi va murakkabligi, har bir o'yinchi tomonidan har ikkala qo'l bilan ham ritmik naqsh ichidagi turli xil tovushlarning tovushlarini (masalan, jim va baland ovozda) takrorlash uchun taklif qilinishi mumkin.

Mening uchburchak qopqog'i

(Qadimgi o'yin). Bolalar aylanada o'tirishadi. O'z navbatida, taqdimotchidan boshlab, "mening uchburchak Qopqog'im, uchburchak mening qopqog'im" iborasidan bir so'z bilan aytiladi. Va agar uchburchak bo'lmasa, bu mening qopqog'im emas". Keyin bu ibora takrorlanadi, lekin "kepka" so'zini aytadigan bolalar uni jest bilan almashtiradilar (boshidagi engil paxta). Keyin bu ibora yana takrorlanadi, biroq ayni paytda imo-ishoralar bilan ikki so'z almashtiriladi: "kepka" (boshidagi engil paxta) va "mening" (qo'lingizni o'zingizga ko'rsatish). So'z uchinchi marta takrorlanganda imo-ishoralar bilan almashtiriladi uch so'z: "kepka", "mening" va "uchburchak" (uchburchak qo'llar bilan tasvirlangan).

Insonning vizualizatsiyasi

(Yerga o'tirish). Bolalarga tanish odamni (mavjud bo'lganlardan birini) tasavvur qilish taklif etiladi. Buning uchun uning yuziga diqqat qilish va har bir detalni diqqat bilan o'rganish kerak. Keyin aqliy odamga yaqinlashish, uzoqlashish, o'ng, chap, orqa va old tomonga qarash

Men beshta narsani bilaman

(Nominativ jarayonlarni rivojlantirish). Boshlanish joyi-yerga o'tirish. Bolalar to'pni urish bilan bir vaqtning o'zida o'g'il bolalar, qizlar, o'simlik nomlari, hayvonlar va boshqalarni chaqirishga taklif etiladi.

Uch o'lchamli obyektни tasavvur qilish

Bolalarga har qanday uch o'lchamli obyektни (to'p, stul, globus) belgilash va obyektning har bir qismini o'rganish, keyin uni butunlay taqdim etish taklif etiladi. Keyin o'lchamni, shakli, rangini o'zgartirishingiz kerak.

Oyna harakati

(Tananing rivojlanishi). O'qituvchi bolalarga qaytib, qo'llari, oyoqlari, tanasi bilan harakatlarni amalga oshiradi. Bolalar o'qituvchining barcha harakatlarini takrorlaydi. Mashqning murakkabligi shundaki, o'qituvchi o'z harakatlarini takrorlashi kerak bo'lgan bolalarga qarshi turadi.

Tux-tibi-ruh

(Hissiy rivojlanish). Ushbu marosimda kulgili paradoks mavjud. Bolalar yomon kayfiyat, nafrat va umidsizliklarga qarshi sehrni aytadilar. Ular gaplashmasdan, xonani xaotik tarzda harakatlantiradilar va ishtirokchilarning biriga qarama-qarshi turadilar, "tux-tibi-Spirit"sehrli so'zini g'azab bilan aytishlari kerak. Yana bir ishtirokchi "tux-tibi-ruh"sehrli so'zini uch marta sukut saqlashi yoki uch marta aytishi mumkin. Shundan so'ng, vaqti-vaqti bilan birov oldida to'xtab, sehrli so'zni jahl bilan aytib, xona atrofida harakat qilishni davom eting. Buni bo'shliqda emas, balki qarama-qarshi bo'lgan odamga gapirish muhimdir. Biroz vaqt o'tgach, bolalar kulishlari mumkin emas.

Oltin baliq

(O'zboshimchalik bilan tartibga solish va o'z-o'zini nazorat qilish). Boshlanish joyi-yerga o'tirish. Har bir ishtirokchiga ma'lum bir hikoyani, masalan, "Baliqchi va baliq haqidagi ertak", ba'zi bir belgilar nomidan: keksa ayol, keksa ayol, baliq, dengiz va boshqalar haqida hikoya qilish taklif etiladi, shu bilan birga, qolgan ishtirokchilar hikoyaning bu belgi haqiqatan ham ishtirok etgani va provokatsion

savollar berishlari kerak: "siz nima his qildingiz?", "Buni qayerdan bilasiz, chunki siz u yerda bo'lmagansiz?»

Katta obyektни ko'rish

Bolalarga uyni, kvartirani, ko'chani tasavvur qilish taklif etiladi. Buning uchun eshikni ochish va kvartiraga kirish uchun o'zingizni tasavvur qilishingiz kerak. Bolalar aksessuarlar, pardalar, rasmlar va h.k. detallarga e'tibor qaratishlari mumkin. Keyin siz orqaga qaytib, binoning ko'rinishini diqqat bilan tekshirishingiz kerak.

Mumsimon shakl

(O'zboshimchalik bilan tartibga solish va o'z-o'zini nazorat qilish). Yopiq ko'zli ishtirokchilar bir-biridan bir xil haykalni "haykal qiladilar". Shundan so'ng, har bir kishi avval unga berilgan holatga qaytadi va oxirgi nusxa tugaguniga qadar uni saqlaydi. Keyin bolalar ko'zlarini ochib, olingan raqamlarni taqqoslashadi va natijani muhokama qilishadi.

Voqealar tartibda

(Sabab-ta'sir munosabatlarini rivojlantirish). Boshlanish joyi-erga o'tirish. O'qituvchi bolalarga tadbirlarni tartibga solishni taklif qiladi: men yotaman, kechki ovqatdaman, televizorni tomosha qilaman, tishlarini tozalayman, futbol o'ynayman va hokazo.

Geometrik shakllarni tasavvur qilish

Bolalarga doira (kvadrat, uchburchak va boshqalar) taqdim etish taklif etiladi, keyin uning o'lchamini, rangi, shakli o'zgaradi, eksa atrofida aylanadi, masofani bosib, raqamni yaqinlashtiradi.

Tartib

(Tushunchalar ierarxiasining rivojlanishi). Boshlanish joyi-yerga o'tirish. O'qituvchi qanday tartiblashni tushuntiradi va ma'lum bir printsipga muvofiq quyidagi so'zlarni-tushunchalarni tashkil etishni taklif qiladi: no'xat-o'rik-tarvuz-apelsin-gilos; chaqaloq-yigit-erkak-

kekxa bola; jim-gapirish - qichqiriq-pichirlash; qor-muz-muz - muz-muz; shahar-kvartira-mamlakat-yer-ko'cha.

Fotosurat

(Hissiy rivojlanish). O'qituvchi bolalarga ma'lum bir kayfiyatga ega bo'lgan odamning rasmini ko'rsatadi. Ishtirokchilarning biri fotosuradagi his-tuyg'ularga mos keladigan intonatsiya bilan unga berilgan iborani takrorlashi kerak. So'zni tegishli yuz ifodalari va imo-ishoralar bilan kuzatib borish kerak. Qolgan bolalar topshiriqning to'g'riligini baholashlari kerak.

Harakatlarni vizualizatsiya qilish

Bolalar o'zlarini dunyoning istalgan joyida taqdim etishga taklif etiladi. Buni amalga oshirish uchun yerdan osongina suzib yurish, quyosh nurlarining issiqligi va shamol esayotgani, hidlar va tovushlarni sezish kerak...

Sehrgarni tasavvur qilish

Boshlanish joyi-yerga o'tirish. Bolalarga har qanday savol berilishi mumkin bo'lgan mehribon va dono odamni taqdim etish taklif etiladi. Ushbu sehrgarning javoblarini diqqat bilan tinglash kerak. U o'zi haqida ajoyib bir hikoya aytib berishi mumkin.

Sehrli sakkizlikni tasavvur qilish

Boshlanish joyi-yerga o'tirish. Bolalarga boshning ichida joylashgan va quloqdan quloqqa cho'zilgan sakkizlikni tasavvur qilish taklif etiladi. Sakkiz kishining trayektoriyasida ko'zlaringizni ruhiy jihatdan kuzatib borish kerak.

Qo'shimcha so'z

Boshlanish joyi-yerga o'tirish. O'qituvchi bir guruh so'zlardan (kartalarda bo'lishi mumkin) bolalarga qiymatdan ko'ra mos bo'lmagan qo'shimcha tanlovni taklif qiladi: plastinka, chashka, stol, choynak;qizil, ko'k, chiroyli, sariq, kulrang; ko'p, toza, kichik,

yarim;kecha, bugun, ertalab, ertangi kundan keyin;vergul, nuqta,
chiziq, ittifoq;eski, baland, yosh, keksa, yosh.

XULOSA

Zamonaviy odam murakkab ijtimoiy, ilmiy va texnologik dunyoda yashaydi. Bunga erishish uchun etarlicha yuqori darajadagi aql va uning bilim qobiliyati talab qilinadi. Zamonaviy ta'lim tizimi o'quvchiga maktab o'quv dasturiga muvofiq turli xil bilim asoslarini o'rgatish bilan birga uning xotirasi, e'tiborini, fikrlashini, tasavvurini va boshqa kognitiv qobiliyatini rivojlantirishning qo'shimcha funksiyasini bajaradi.

"Kommunikativ-kognitiv yondashuv - bu har xil turdagi o'quv yurtlarida chet tillarni o'qitishning mutlaq zarurati". A.V. Shchepilova.

Kognitiv qobiliyat yoki kognitiv qobiliyat aqlning bir qismidir.

Aql-idrok - bu insonning aqliy qobiliyatlari umumiylikni tavsiflovchi umumlashtirilgan tushuncha.

Qobiliyatlar - bu shaxsning tug'ma moyilligi asosida shakllanadigan va muayyan faoliyat turlarini muvaffaqiyatli rivojlantirishdagi uning imkoniyatlarini aniqlaydigan shaxsiy shakllanishlar, shu jumladan bilim va ko'nikmalar.

Kognitiv qobiliyatlar bilimlarni o'zlashtirish jarayonida bolaning xotirasi va fikrlash faoliyatining turli xil ko'rinishlarini o'z ichiga oladi.

Kognitiv funksiyalar: diqqat (ixtiyoriy va ixtiyoriy, uzoq muddatli xotira, qisqa muddatli xotira, fikrlash jarayonlari).

Ular bolaning qobiliyatini, ijodiy salohiyatini rivojlantiradi, ichki dunyosini boyitadi, ufqini kengaytiradi va natijasi ijobiy bo'lsa, keyingi faoliyat uchun zarur bo'lgan ijobiy hissiyotlarni beradi. .

"Tasodifiy kashfiyotlar faqat o'qitilgan odamlar tomonidan amalga oshiriladi." B. Paskal.

Bolalarning bilim va ijodiy qobiliyatlarini rivojlantirib, biz "tasodifiy kashfiyotlar" ni tayyorlaymiz.

Insonning kognitiv qobiliyatlari tabiat tomonidan beriladi, ularni bolaligidan boshlab va butun hayot davomida rivojlantirish juda muhimdir. Qarilikda kognitiv jarayonlar susayadi, shuning uchun aniq ong va xotirada qolish uchun miyani "mashq qilish" kerak.

Har bir insonning sog'lig'ini yaxshilashga, tanani yoshartirishga emas, balki uning haqiqiy biologik yoshi bilan taqqoslab, o'nlab yillar davomida hayotni tanlashga qodir bo'lgan turmush tarzini tanlash har bir kishining ixtiyorida.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR.

1. Zalevskaya A.A. Psixolingvistikaga kirish. -M. Rossiya davlat gumanitar universiteti, 2000 yil
2. Solso R. Kognitiv psixologiya. - Sankt-Peterburg: "Butrus" uyi, 2002 yil
3. Kulish V. G. Ingliz tilidagi so'zlarni eslab qolish usullari. -M .: AST. Donetsk: Stalker, 2008 yil.
4. Shamov A.N. Nemis tili darslarida nutqning leksik tomonini o'qitishda kommunikativ va kognitiv yondashuv // Maktabda xorijiy tillar. -2008.-№4.

M u n d a r i j a

Kirish	5
Kognitiv – tushunchasiga ta’rif	6
Bola rivojlanishining kognitiv bosqichlari - o'rganish bosqichlari.....	7
Kognitiv rivojlanish mashqlari.....	9
Xulosa	19
Foydalanilgan adabiyotlar ro‘yxati	21

Jo'rayeva Dilafro'z Jamurodovna

**BOSHLANG'ICH SINIF O'QUVCHILARIDA
KOGNITIV KOMPETENSIYANI SHAKLLANTIRISHDA
TA'LIMY O'YINLARDAN FOYDALANISH**

Texnik muharrir *Abdullayev F.*

Terishga berildi: 10.01.2021 y.

Bosishga ruxsat berildi: 13.01.2021 y

Ofset bosma qog'ozi. Qog'oz bichimi 60x84 ^{1/16}.

«Cambria» garniturasini. Ofset bosma usuli.

1,5 bosma taboq Adadi: 50 nusxa. Buyurtma №15/20

Samarqand viloyati Samarqand viloyat xalq ta'limi xodimlarini qayta tayyorlash
va ularning malakasini oshirish hududiy markazi bosmaxonasida chop etildi.

Samarqand shahar, Obidinov ko'chasi 7-uy.

